

HAMELIKA

Ročník XXX.
Pořadové číslo 359.

Mariánské Lázně
15. dubna 2006

3.

OBSAH

Příběh zaniklé obce Slatina (Lohhäuser)	53
Mariánské Lázně před osmdesáti lety	53
Josef František Smetana - lidumil	55
Smetana a Mariánské Lázně . - Curriculum vitae. - Smetana a opat Reitenberger. - "Památce preláta Karla Reitenbergera" (báseň)	
J.V.Sedláček - stálý mariánskolázeňský host	59
Curriculum vitae. - Oslava Mariánských Lázní (báseň).	
K otázce majitelů hradu na Lazurové hoře	61
Marná pátrání po pánech z "Michelsbergu". - Velká pomoc kronikáře Vojtěcha Válka. - Pokračování Schallerovy "zmýlené" ještě po druhé světové válce. - Slavný rod pánů z Výškova. - Konečně stopa u Urbana. - Závěrem.	
Podivná návštěva na ruině Výškova roku 1944	69
Doplňek - citace hesla Výškov	69
K historii měření krevního tlaku	69

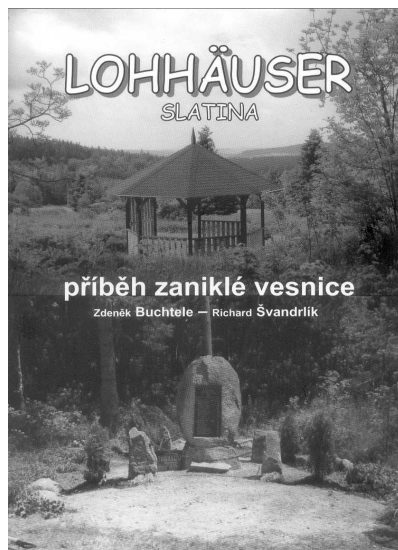
Přední rub: Dvacet současných nejčtenějších příjmení v Česku (2005)
Zadní líc: Padesát současných nejčastějších křestních jmen v Česku (2005)
Zadní rub: Zaniklá klášterní pila v Maxově údolí

Dvacet současných nejčtenějších příjmení v Česku

Pořadí	Příjmení	Četnost	Pořadí	Příjmení	Četnost
1	NOVÁK	34476	1	NOVÁKOVÁ	35943
2	SVOBODA	25311	2	SVOBODOVÁ	26706
3	NOVOTNÝ	24388	3	NOVOTNÁ	25533
4	DVOŘÁK	22342	4	DVOŘÁKOVÁ	23575
5	ČERNÝ	17936	5	ČERNÁ	18707
6	PROCHÁZKA	16177	6	PROCHÁZKOVÁ	17013
7	KUČERA	15208	7	KUČEROVÁ	16015
8	VESELÝ	12940	8	VESELÁ	13474
9	HORÁK	12232	9	HORÁKOVÁ	12867
10	NĚMEC	11198	10	MARKOVÁ	11757
11	POSPÍŠIL	10837	11	NĚMCOVÁ	11549
12	POKORNÝ	10825	12	POKORNÁ	11353
13	MAREK	10742	13	POSPÍŠILOVÁ	11340
14	HÁJEK	10312	14	HÁJKOVÁ	10970
15	JELÍNEK	9976	15	JELÍNKOVÁ	10689
16	KRÁL	9944	16	KRÁLOVÁ	10516
17	RŮŽIČKA	9684	17	RŮŽIČKOVÁ	10170
18	BENEŠ	9529	18	BENEŠOVÁ	10032
19	FIALA	9312	19	FIALOVÁ	9713
20	SEDLÁČEK	8970	20	SEDLÁČKOVÁ	9515

Novák	nejčastější české příjmení; z přídavného jména "nový" = nový soused
Svoboda	podle "svoboda" = nevázanost, útočiště, výsada, svobodný sedlák
Novotný	pochází ze starého českého přídavného jména "novotný" = nový
Dvořák	substantivum "dvořák" = svobodník, velký sedlák, hospodář velké usedlosti; k
Černý	adjectivum podle barvy vlasů aj.
Procházka	substantivum "procházka" = přeneseně řezník (procházel vesnicemi za nákupem); vandrovní tovaryš, ale i povaleč
Kučera	substantivum "kučera" = kadeř, kštice
Veselý	adjectivum - povahová vlastnost
Horák	obyvatel z hornaté část; kdysi v Praze "horák" = prodavač dřevěného náradí
Němec	přistěhovalec; původně staročeské substantivum "němec" = němý
Pospíšil	verbum "pospíchat"; i předčasně narozený (pospíšil na svět)
Pokorný	adjectivum "pokorný" = trpělivý, skromný, podrobující se, snášející příkoří
Marek	z latinského Marcus = bojovník; též jméno jednoho ze čtyř evangelistů
Hájek	adjectivum "háj" = listnatý lesík, hájený les; též "hájek" = pastýř koní
Jelínek	zdrobnělina substantiva jelen
Král	substantivum král
Růžička	zdrobnělina substantiva růže (též podle domovního znamení)
Beneš	podle osobního jména Benedikt = blahoslavený, požehnaný; nebo z osobního jména Benjamin = milovaný syn; též hanácky beneš = druh koláčku
Fiala	ze substantiva květiny
Sedláček	zdrobnělina, též mladý hospodář, kterému otec předčasně postoupil grunt, aby nemusel na vojnu

Příběh zaniklé obce Slatina (Lohhäuser)

sepsali dva nadšení vlastivědníci, Zdeněk Buchtele a Richard Švandrlík. Vesnice vznikla hluboko v lesích, přímo na česko-bavorské hranici, a existovala více než čtvrt tisíciletí - od těžkých dřevorubeckých počátků, přes nadějně období rozkvětu zdejší sklárny (do 1872) po následná desetiletí tvrdé obživy uprostřed lesů až do zániku obce (po roce 1947). Pohled do všedního života našich někdejších německých spoluobčanů před první světovou válkou i za první republiky umožnila zachovalá kronika učitele Mühlbauera i vzpomínky pamětníků. K zvláštnostem obce patřily i výjimečně dobré českoněmecké vztahy v německé obci (český foť Janovský jmenován čestným občanem obce), úsměvný "lochnerišský dialekt", daný odlehlostí obce, různé zvyky atd. Autoři se pokusili zachytit také poválečná léta lokality Slatina s ostrahou pohraniční stráže, s těžbou uranové rudy na šachtě Dyleň i současné úpravy lokality.

Příběh, který si nezaslouží upadnout v zapomnění. Kniha je k prodeji v muzeu. (*Mariánskolázeňské Listy č. 13/2006 z 30. března 2006*)

Mariánské Lázně před osmdesáti lety

Tragédie na bobové dráze. Dne 31. ledna 1926 v 15:00 h. zahynul při bobovém závodě Josef FRIEDL, krejčí, 25 let, syn Antona a Anny Friedlových. Na bobu jeli: Herzog-Piwonka-Roth-Püschl-Friedl jako brzdař. Bylo to v době největších sportovních oslav V kavárně VIKTORIA se konal v sobotu 30.1. maškarní bál sportovců a v neděli slavnosti pokračovaly. Zpráva byla těžkou ranou oslavujících. Noviny se snažily událost nezveličovat a nepokazit hostům nadějně se rozvíjející zimní sezónu. Z těchto důvodů tragedii příliš nerozváděly.

Jeden byla doba bálů - například v kavárně SORRENTO, obecně nazývané "Schustersprung" (dnes JIZERA v Tyršově ulici) byl také v sobotu domácí bál, kde hrál oblíbený "šraml". Noviny optimisticky uváděly již 22 leteckých linek z Mariánských Lázní a další nadějný rozvoj letectví na novém letišti Skláře. ---- Kritizuje se nová móda pěstování rasy vlčáků a dobrmanů, kdy se mohou objevit tito zdivočelí psi a ohrozit hosty v lese. --- Noviny potvrzují, že jedině soukromé lázeňské podniky jsou nadějně a výnosné.

2.2.1926 zemřel pan Moric KOHN z Waldecku ve věku 83 let. - V únoru 1926 byla založena v městě "Deutsche Musikschule". - Připomíná se, že před 275 lety se objevily u nás první brambory (1651 lékař a botanik Johann Sigismund ELSSHOLZ je zasázel v zahradě Lufgarten berlínského zámku). - V roce 1923 byl v Drmoulu potvrzen výskyt radia a nalezen smolnec (Pechblende).

Protestní protičeské demonstrace se uskutečnily proti nařízení z 3.2.1926, které poškozují německé občany. President Masaryk prý nesplnil slib z roku 1920! V protičeském duchu se také informuje publikum, že jeden český listonoš házel poštu, kterou neuměl přečíst, do záchoda, a v Plané zase bylo dáno listonošem 17 dopisů na jiné místo! - Při sčítání obyvatel 1926 se ukazuje naprostá převaha německého obyvatelstva: 93,7 % Mariánské Lázně, 99,5 % Teplá, 99,4 %, Aš 99,5 %, Kraslice 94,9 %, Žlutice, 98,8 % Přimda, 91,8 % Stříbro, 95,2 % Falknov, 97,7 % Tachov, 97,6 % Planá, 98,7 % Kynžvart, 98,8 % Bezdrůžice, 94,0 % Karlovy Vary, Cheb 93,7 %.

28.2.1926 německý poslanec SCHARNAGL z křesťansko-sociální strany připomenul že v novém státě žije 3 ½ milionů německých občanů. Volal hesla: "Nikdy nebudeme červeno-modro-bílí!", "Mezi Němci musí vzniknout pevná jednota!" - "Jednou přijde znovu naše jaro!"

- "Pryč s ženskými klevetami i kdyby měly mužské kalhoty!" - "Mezi dvěma německými státy leží "Pufferstaat"! Jeho projev podpořil doktor KOPF: "Německé trupy jednotně pochodují, ale štáb se mezi sebou hašteří! Lodgmann, Kafka, Kostka, Naegle - odstoupit!!!"

Stejný den se konalo protestní shromáždění sociálně demokratické strany německé v hostinci "Zur Stadt Marienbad", kde se hovořilo proti jazykové nerovnoprávnosti, proti daňovému zvyšování proti prodloužení vojenské služby. Redaktor JAKSCH z Prahy měl projev a krajský sekretář STANĚK sepsal rezoluci ze shromáždění.

4.3.1926 následovaly již tradiční protestní protičeské demonstrace se vzpomínkou na padlé 4. března 1919 a byl uveřejněn seznam tehdy zastřelených. Demonstrace byly využity k utužení německé jednoty. Noviny psaly o Hermannu Lönsovi, kterému později mladí z Úšovic zhotovili památníček pod kavárnou Hohendörfer Höhe (Zádubská výšina nad Krakonošem).

21.3.1926 v kostelíku sv. Josefa v Drmoulu byl slaven jarní svátek. Kostelík byl postaven na paměť padlým z obce ve světové válce. O výstavbu kostelíka se zasloužil mariánskolázeňský rada MUDr. Ion von Kalinczuk. Večer se konal v Drmoulu v hostinci "Zur guten Quelle" slavnostní koncert. V Dolním Žandově byla zřízena lékárna - vždyť sanitární žandovský distrikt měl 4200 obyvatel. O jejich zdraví zde pečovali dva lékaři a jeden zubní lékař.

14.3.1926 opat dr. HELMER jednal v Ženevě o klášterních majetcích v Mariánských Lázních. Dr. Luther, říšský kancléř, předal Chamberlainovi protestní notu Německa a nesouhlas s konfiskací klášterních majetků v Mariánských Lázních. Roku 1926 připravoval Světový mírový kongres v Mariánských Lázních Arkady Tsiprinski z Brooklynu. Uskutečnil se?

V hotelu Corso vystupoval Béda LAK. Z kavárny Royauer Forsthaus se stala kavárna Jägerheim. V lázních vystupovala zdejší rodačka slavná Anny RYSOVÁ (25.7.1931 jako Adela v Straussově Netopýru atd.) - noviny jí věnovaly dlouhý příznivý komentář.

U Pozorky zahynul v srpnu při autonehodě lesní adjunkt Josef Matschina z Barevného mlýna a 9.8.1931 se konal pohřeb za velké účasti veřejnosti. Krátce před tím na tomtéž místě zahynul fořt Steyskal, když odbočoval na Sekerské Chalupy a vjel pod pětitunové nákladní auto chebského pivovaru.

Vražda na Německém dvoře (Deutscherhof) v Rockendorfu (Lazy) na dlouhou dobu zaplňovala stránky novin Marienbader Zeitung a způsobila velké pobouření veřejnosti. Došlo tu k hromadné vraždě, kdy byly zavražděny osoby rodiny ve věku 4, 9, 24 a 40 let, sedmileté dítě bylo těžce zraněno a přežilo jen devítiměsíční dítě, které vrah přehlédl. Na pohřbu v Schönfichtu (Smrkovec) vedle lékařů dr. Olberta a dr. Rehschuha se sešla velká procesí z širokého okolí s voláním po potrestání dosud neznámého vraha. Policie byla kritizována, aby byla aktivnější. Proto byl zatčen Michael Lansky kočí z Rockendorfu, a jen tak-tak ušel nevinné smrti, protože nebyl vrahem! Kruh kolem vraha se však zatahoval ...

Objevila se však brzy pravá osoba - bývalý podomek ve dvoře, nyní ve vojenské službě u 14. pěšího pluku v Prešově - Franz SANDNER, 24 letý, vulgo "Rotkopf" (Zrzek). Přijel vlakem na dovolenou a do vsi přišel v noci z Kynšperku. Když se vrátil z dovolené vlakem do kasáren v Prešově, nalezeno bylo corpus delicti vraždy - pistole s 3 patronami, zakrvavený plášť, nůž a 700 Kč. Vrah hledal v domě 50000 Kč, ve skříních, za obrazy, ale nic nenašel. Nakonec se musel spokojit s peněženkou, kde bylo 900 Kč. Postupně vycházely najevo podrobnosti: půjčil si sekeru a kladivo od jednoho povozníka, Rudolfa Vegela v Schönbachu, k němuž přijel na dovolenou atd. Nyní byl na Slovensku uvězněn v Eperjes (Prešov), vlakem byl dopraven s eskortou (v Praze předán ve zvláštním vagonu) do Kynžvartu za velkého sběhu lidu a odtud do Chebu. Všude postávala obrovská množství zvědavců. Z Chebu byl dopraven do Plzně. Nijak se nebránil policistům a jen se všem cynicky pochechtával. Největší pozdvižení bylo při jeho převozu do Mariánských Lázní, ke konfrontaci na místo činu do Rockendorfu. Na nádraží čekalo asi 600 zvědavců. V eskortě byl i četník Zábuš z Mariánských Lázní, který s ním jel do Chebu. V 15 hod. dojeli a odvezli vraha z nádraží autem do vězení. Na okrese Mariánské Lázně byl šéfem kapitán četnictva Članek. Noviny podrobně popsaly vraha - zrzavý, podobaný obličej od neštovic, naprostý primitiv. Rozhořčení veřejnosti bylo velké. Jednoznačně se žádala smrt. Ani prezident Masaryk se nepostavil proti. Sandnerova poprava oběšením a jeho poslední hodiny před ní (popsal je v samostatné studii F.X.Kundrát z Plzně (1952) podle soudního protokolu) potvrdily nestvůrný cynismus vraha. Zanedlouho zemřela ještě zraněná manželka z dvora Deutscherhof.

Tato mimořádná mnohonásobná vražda zůstávala dlouho v živé paměti celého okresu a kraje až do druhé světové války, ale i po ní - přes válečné hrůzy - se lidé vraceli k onomu hrůznému případu ...

Josef František Smetana - lidumil

přírodopisec a historik český, člen premonstrátského kláštera Teplá, doktor filozofie, profesor plzeňského gymnázia. Josef František Smetana se narodil před 200 lety 11.3.1801 ve Sviňšanech u České Skalice, zemřel 18. února 1861 na silný zápal plic v Plzni; zde je pohřben na Mikulášském hřbitově poblíž hrobu J.V. Sedláčka. Smetanův hrob býval označen železným křížem, nyní vše zmizelo (!) .

SMETANA A MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Josef František SMETANA, navštívil třináctkrát Mariánské Lázně v letech 1833-1860. Zde bydlel vždy v domě Zlatá koule. Napsal i několik básní o lázních, z nichž nejznámější je "Lesinka" z roku 1856 - báseň nemocného básníka o Lesním prameni.

PODOBIZNA JOSEFA FRANTIŠKA SMETANY.
Litografie Širová.

Obrázek 1. Josef František Smetana (1801-1861) - učitel národa.

"Sbohem buď má Lesinko,
rozkošná ty Rusalinko,
již nastává loučení
Listní žloutne, kvítí vadne,
ptactva umklo pění.

Blažen jsem u tebe dlíval,
při tvém boku odpočíval
nad potůčkem hrčícím.
V letním horku, v libém stínu
chladíval se na tvém klínu
koflíkem se perlícím ..."

CURRICULUM VITAE

Smetana studoval v Hradci Králové a roku 1819 se odebral do Prahy na studia filosofická, 1823 vstoupil do řádu premonstrátů v Teplé; roku 1826 vysvěcen byl na kněze. V letech 1829-31 byl kaplanem v Úterý na Tepelsku. Podrobiv se roku 1831 zkouškám z věd přírodních a z matematiky stal se profesorem na gymnasiu plzeňském, kdež převzal po profesoru Vojtěchu Sedláčkovi přednášky o jazyce českém na gymnasiu a ujal se tohoto vlasteneckého odkazu celou duší.

Ve snaze šířit opravdové vzdělání do nejširších českých vrstev, Smetana obětoval i nedělní odpůldne a shromažďoval do poslucháren na gymnasiu učně, tovaryše a mistry a přednášel jim statě z věd přírodních, jež oživoval zajímavými experimenty. Tyto nedělní přednášky Smetanovy byly počátkem nedělní průmyslové školy, jež byla roku 1840 v Plzni zřízena.

Roku 1834 vyšel jeho "Obraz Starého světa" jako všeobecná politická historie prvního věku od počátku lidské společnosti až k pádu západní říše římské. Spis tento neobyčejně potěšil samého Palackého, jenž mu vzdal v Časopise Českého muzea zaslouženou chválu.

Tedy se začal Smetana obírat také literaturou. Do "Hlasů vlastenců" roku 1832 napsal ódu na císaře Františka I. a během let napsal slušnou řadu básní, jež vynikají vroucím citem, ušlechtilými myšlenkami, ale také ironií a břitkou satirou. Osvětová činnost Smetanova se projevila především ve velikých, samostatných, českých opisech.

V roce 1837 vydal "Základy hvězdosloví čili astronomie", první pozoruhodný spis astronomický české literatury. O prázdninách 1842 Smetana putoval krajem plzeňským a klatovským, aby vyšetřil, jak je tu národnost česká zachována (výsledek svého zkoumání napsal v článku "Pomůcka k národopisné mapě království Českého" v »ČČM.« 1843). Viděl jak se mládež česká odnárodňuje, "nemajíc dostatek škol, kde by se jí vštěpoval jazyk mateřský", a varoval v článku

"Slovo o vychovávání mládeže české" («Časopis pro katolické duchovenstvo» 1843) a žádal, aby "na všech školách byla dosazena řeč česká ve svá práva".

Obrázek 2. "Josef František Smetana, lidumil a učitel národa"

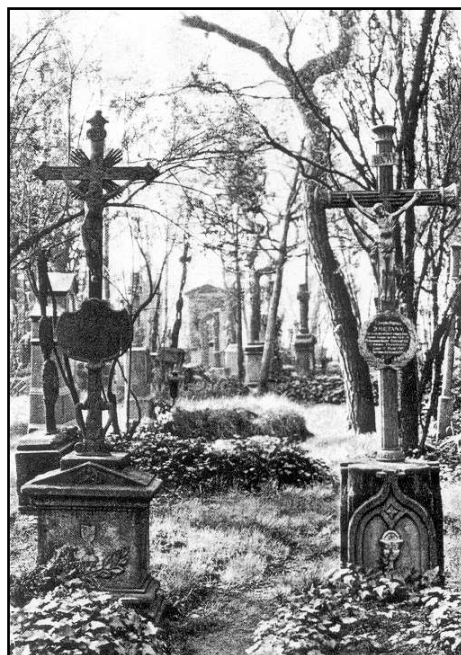
V článku "Zdali jest osvěta lidu obecného nebezpečna církvi a státu" (1835) Smetana vykládá, že pokrok jest činem osvěty a že osvěta ani státu ani církvi nemůže být nebezpečna. Roku 1842 Smetana vydal nové dílo vědecké "Silozpyt čili fysika", po Sedláčkových "Základech přírodnictví" první úplný a na výši vědy postavený spis. Ukázky svých historických studií zveřejňoval v Časopise Českého muzea a jinde svými články "Boj Fridricha Barbarossy s Milánskými"; "Kleopatra"; "Tažení křížácká"; "Zlomky z událostí věku středního"; "Vítězství Čechů nad Tatary roku 1241" aj. Vše psáno vesměs "s přesností vědeckou a slohem lahodným". - Roku 1846 Smetana vydal trojdílný "Všeobecný dějepis občanský", který byl už roku 1834 dán do tisku, kterému však censura činila překážky pro "svobodomyšlné myšlenky" tak, že Smetana rozmrzen vzal svůj spis zpět.

"Všeobecný dějepis" proslavil jméno Smetanovo nejvíce a to právem: "Jeho dějiny jsou psány citem vřelým a projevují, jak vroucně srdce jeho cítilo s bližním, jak s ním sdílelo slast i žal. Ano, nejeví se nám ve spise tom suchopárný kronikář, ale pravý lidumil a učitel národní".

Za tohoto neúnavného působení postihla Smetanu pohroma. Vraceje se za mlhavého počasí z Lochotína 12. prosince 1844 spadl z kolmé stěny na kamenný stůl a těžce se poranil, takže až po Novém roce mohl zase svůj úřad nastoupit. Zotaven pak Smetana oddal se svým pracím vědeckým, z nichž byl vytržen až rokem 1848 a nesen jsa vírem politickým, přijal úřad starosty plzeňské "Lípy Slovanské" a účastnil se Slovanského sjezdu v Praze. Vydal řadu vlasteneckých provolání a usiloval o zavedení a rovnoprávnost obou jazyků zemských v Čechách. Když pak zásada rovnoprávnosti ve školách skutečně začala, Smetana byl z prvních, kdo na vyzvání vládní sepsal české učebnice. Vydal roku 1852 "Počátky silozpytu čili fysiky" pro nižší gymnasia a reálky a chystal i přírodopis, který bohužel zůstal v rukopise (uložen v klášteře v Teplé). Násilným utlumením nadšeného ruchu z roku 1848, nastala i Smetanovi úloha svízelná a pronásledování.

Smetana byl dán pod policejní dohled jako osoba státu nebezpečná, a ke všem strastem se přidružila jiná ještě pohroma. Smetana oslepl!

Několik let trávil v trapné slepotě, vzdal se svého úřadu i všech svých prací a studií. V té době setkal se naposledy s Tylem, jenž roku 1856 na smrt nemocen do Plzně byl přivezen a 11. července tam skončil. Dojemná píseň Smetanova doprovázela Tyla na poslední cestě. Roku 1857 se Smetana odhodlal k nové operaci. Byl 21. dubna operován se zdarem profesorem Hasnerem. V letech 1850 až 1856 se Smetana musil ovšem na delší čas zřici spisovatelské činnosti vědecké; přesto vykazují ona léta důležité práce jako byl příspěvek do německo-českého slovníku vědeckého názvosloví, články o zkamenělých stromech v okolí plzeňském, článek "Z čeho jsou komety" a posléze některé články do Riegrova Slovníku naučného. Počátkem roku 1861 se Sme-

Obrázek 3. Hrob Josefa Františka Smetany vedle Sedláčkova.

tana rozneomohl silným zápalom plic a zemřel. Byl pochován v blízkosti hrobu J.V.Sedláčka na hřbitově sv. Mikuláše v Plzni, kde mu byl roku 1874 postaven pěkný pomník. V rodišti byla zasazena pamětní deska roku 1883.

Smetanova socha v Plzni stojí ve Smetanově parku pod divadlem před Vědeckou knihovnou. Pomník je dílem pražského sochaře Tomáše Seidana (1830-1890).

Slavný hudební skladatel Bedřich Smetana byl bratrancem Josefa Františka Smetany, u kterého bydlel a pro rozdílnost věku ho oslovoval "Strýčku". Na domě v ulici B.Smetany (spojuje náměstí se Smetanovými sadami) je pamětní deska, dílo Jana Štursy, s nápisem "Zde bydlel 1840-44 a studoval 1840-43 na gymnasiu Bedřich Smetana."

SMETANA A OPAT REITENBERGER

Josef František Smetana obdivoval opata Reitenbergera a oslavil ho v roce 1857 básní "**Památce preláta Karla REITENBERGERA**" ještě za jeho života (1857). Tato ostře kritická báseň se asi nikdy nedostala do rukou Reitenbergerových. Nesměla ve své době vyjít, neboť v klášteře Teplá stále vládli nepřátelé Reitenbergerovi a ti by verše náležitě "osládili" autorovi, v té době již vážně nemocnému. J.F.Smetana zemřel o rok později než Reitenberger - v březnu 1861. Báseň se objevila až v roce 1905 kdy vyšla kniha "Básně – Josef František Smetana" úsilím Spolku přátel literatury a umění v Plzni v nakladatelství F.Šimáčka v Praze.

V této knize je věcná poznámka Smetany jako vrstevníka a pamětníka útoků reakčních bratrů proti Reitenbergerovi:

"Když jsem báseň psal, z počátku roku 1857 jsa ještě v slepotě, byla stále ještě naděje, že se prelát (*Reitenberger*) navrátí, aby poslední léta ve vlasti strávil a kosti své mezi bratry složit mohl. Zášť ale klášterská posud nepominula, a když se o tom jednalo, protivili se někteří bratři jeho návratu, a sice právě mladí, kteří jej ani neznali. Tak tedy zůstal v exilu svém, praemonstrátském klášteře Wilten u Innsbrucku po třiatřicet let, až ho Všemohoucí Pán z něho vysvobodil, povolav jej do vlasti věčné – 21. března 1860.

Karel Kašpar Reitenberger, narozen 29.12.1779 v městečku Úterý (Neumarkt) na panství Teplá, vstoupil do řádu praemonstrátského (1801), složil sliby řeholní (1803), na kněžství ordinován (1804), stal se sekretářem opata Pfrognera a po smrti jeho za opata zvolen (28.dubna 1813) ve třiatřicátém roce věku svého. Hlavní snahou jeho bylo rozšíření a zvelebení Mariánských Lázní, jejímž zakladatelem on vlastně jest, neb počátky za opata Pfrognera tam učiněné – jako vystavění prvních lázní (1808) - toliko Reitenbergerovým usilováním a zápasením s nechutí opatovou staly se. - Tak veliké podnikání vyžadovalo také velikých výloh, pro klášter ovšem velmi těžkých, jehož důchody pouze na nevýnosnou oekonomii (*tj. zemědělství*) a lesy omezeny byly, pročež když také příspěvky zámožnějších farářů požadoval, popudil proti sobě staré protivníky své, mezi nimiž hlavní byli P. Maxmilián Max, tehdejší farář v Číhané, a P. Evermond Arterl, děkan v Teplé. Ti naň žalovali, že zboží klášterní promrhává, staví prý lázeňské místo pro své vyrazení, kdežto se nepočestně baví, s nebezpečnými cizinci obcuje aj. Hleděli všemožně nechuť bratří proti němu vzbuditi, kteráž se také u některých starších konventuálů jevila, nevrlych na to, že mladý opat lesku vnějšího a novověké uhlazenosti milovný, rozličné novoty zaváděl, obvyklou špínu a staré škváry vymítal, společný stůl s konventem držel, odstraniv bývalé porce, poháry a nádoby cínové, uspořádv vše čistotněji a vkusněji.

Strana odporníků opatových vzrůstala vždy více a více, držána mnohá vyšetřování, jak od arcibiskupa – první od Chlumčanského (1824) – tak od guberny, a jakkoliv se v nich ničehož proti opatu nedokázalo, ustanovena přece tzv. konzulta (1826) z náčelníků strany protivné, bez níž opat ničehož činiti nesměl. Když se opat proti tomu vzpouzel. nechtě se podrobiti protivníkům svým, umínili si jej docela svrhnutí, a nemohouce ničehož podstatnějšího proti němu dokázati, udali ho, že proti císařovně Karolině Augustě nepočestně se vyjádřil. Byla to zajisté snad jediná vada opatova, že jsa velmi hovorný při stole, často nepatřičně a nepředloženě mluvil, nemysle však na nic urážlivého a mezi svými býti se domnívaje. Tak jedenkrát, když po delší nemoci císaře Františka císařovna Karolina s císařem rozličné výlety konala, vyjádřil se opat při stole o tom s přihrublým vtípem.

Nenadál se, že vedle něho sedí Jídáš, který po každém neprozřetelném slovu jeho slídl a vše si pro budoucí potřebu zaznamenal, totiž převor sám, od něho ustanovený, který se před ním nejvíce plazil – sám P.Klemens Eckl. Ten se s tím nyní, po letech vytasil za pomoci P.Adolfa Koppmanna, profesora bohosloví ve Vídni, potomního nástupce Reitenbergera, jenž měl známost s P.Jobem, zpovědníkem císařovny Karoliny. Doneslo se to k ní a pád Reitenbergerův byl rozhodnut. Pokynuto mu, aby ihned rezignoval, a vykázán mu klášter Wilten u Innsbrucku za budoucí bydliště, kamž se 23.října 1827 odebral. Prelát Karel byl muž sličný, vzrůstu vysokého, outlého, tváře příjemné, hovorný, vlídný, přívětivý, takže každého při prvním seznámení pro sebe zaujímal. Tak i mne zaujal velice, když jsem roku 1823 co kandidát do Teplé přišel. Od něho jsem byl do řádu přijat a v jeho ruce jsem také profess složil (23.října 1823). Roku 1837 jsem jej s neb. kolegou Alfrédem Zuchtem ve Wiltenu navštívil, což mu velikou radost způsobilo. " Potud J.F.Smetana.

"PAMÁTKA PRELÁTA KARLA REITENBERGERA" (1857)

(Báseň českého vlastence Josefa Františka Smetany, strýce skladatele Bedřicha Smetany)

1. Na Alpami Tyrolskými
září hněvu ruměnc,
že nevinný mezi nimi
zatknut vypovězenec.	2. Již třicátý rok tam tráví
zbožnou sílen důvěrou
s trpělivou myslí snáší
křivdu sobě činěnou.
3. Za to že čilostí ducha
ústav svůj byl zvelebil
a neznámé nevšímavé
jméno jeho oslavil.	4. Že zbavil jej nezdolnosti
ušpiněné stařeny,
že mu odkryl nejtajnější
blahobyty prameny.
5. Že otevřel světlu zdroje
divotvorně léčící,
k nimž putuje každoročně
člověčenstvo trpící.	6. Z bařinaté lesní pouště
že vykouznil zahradu,
na ní založil kvetoucí
světoznámou osadu.
7. Kamž chorobných tisícové
ze všech končin spěchají
u Najádek divotvorných
uzdravení hledají.	8. Odkud símě vzdělanosti
po bývalých pustinách
šíří se i zámožnosti
po okolních krajinách.
9. To, že proti hlupstva vzdoru
dovedl činností svou,
za to jeho doživotní
vyhnanství jest odměnou!	10. Množitelé díla jeho
prsá zdobí čestný řád
tvůrce ale díla toho
jímá alpský Křivoklát.
11. Na ovoci štěpů jeho
bratří sobě chutnají,
křivdu však mu učiněnou
napravit se zdráhají.	12. Všechny jeho protivníky
Bůh již k soudu povolal,
oběť jejich nenávisti
posud v zdraví zachoval.
13. Zachoval jej, bychom skvrnu
nevděčnosti smazali
a o jeho navrácení
jednosvorně žádali.	14. Aby spatřil zralé plody
krásně vzrostlých sadů svých
večer dnů pokojně trávil
v kruhu bratří smířených.

J. V. Sedláček - stálý mariánskolázeňský host

Josef Vojtěch Sedláček (1785-1836), český kněz premonstrátského řádu v klášteře Teplá, buditel a vlastenec, středoškolský profesor matematiky v Plzni, zakladatel čtenářských spolků, autor českých spisů a učebnic z matematiky a fyziky, poetiky, různých memoárů, básní a článků.

Mariánské Lázně. Sedláček jedenáctkrát pobýval na léčení v Mariánských Lázních a bydlel v Nehrově domě Zlatá koule. Setkal se ještě s doktorem Nehrem a setkával se zde i v klášteře s opatem Reitenbergerem. Hovořilo se německy. Čeština se tehdy teprve znovu probouzela a značně se lišila od ustálené již češtiny mladší. Jeho báseň o Mariánských Lázních z roku 1819 byla první českou básní, napsanou o našich lázních. Byla uveřejněna v "Hlasateli českém".

CURRICULUM VITAE

Narodil se 24. února 1785 v Čelákovících; zemřel 2. února 1836 v Plzni v nedožitých 51 letech. Základního vzdělání nabyl v Čelákovících, gymnasium studoval v Praze na Malé Straně, nato absolvoval filosofickou fakultu a vstoupil na radu svých učitelů-premonstrátů Aloise Davida a Karla Miessnera, kteří si nadaného chlapce oblíbili, do premonstrátského řádu. V letech 1807-1810 byl jako novic v Teplé a studoval tu teologii, přírodní vědy, beletrii a připravoval se na povolání učitele. Za studií filosofických se odborně zabýval matematikou a fyzikou, tak že po ukončení teologických studií v roce 1810 byl jmenován profesorem matematiky ve Filosofickém ústavu v Plzni, kde pracoval až do smrti. Roku 1816 povýšen byl na doktora filosofie.

Láska k češtině. Ve škole rychle poznal, že mezi žáky převažují děti z českých rodin, a těžce nesl bezprávné postavení češtiny a nedostupnost vzdělání pro nadané česky mluvící děti. Rozhodl se pomoci a začal nezištně ve škole učit češtinu. Z Hromádkových »Vídeňských Novin«, jež mu náhodou přišly do ruky, poznal, že tu vzniká literatura česká a začal odebírat všechny možné české časopisy a knihy a rozšiřovat zprávy z nich mezi studenty. Začaly se kupovat české knihy a tam, kde chudí neměli prostředky, půjčoval jim či kupoval české knihy. Tak se dostával často do dluhů.

Buditelskou činnost svou neobmezoval jen na školu, nýbrž slovem i skutkem přičiňoval se o to, aby v obyvatelstvu plzeňském vzbudil sebevědomí národní a cit vlastenecký. Když byl roku 1816 vydán dekret c.k. dvorní komise nad studiemi, jímž bylo cvičení v jazyku českém na gymnasiích s českými žáky povoleno, dobrovolně začal vyučovat řeči české také ve vyšších třídách gymnasiálních na ústavě filosofickém v tehdy ještě národnostně lhostejné Plzni.

Jako všichni plzeňští profesoři, ani Sedláček nebyl jednostranným odborníkem a zabýval se také filologií, řečtinou, latinou, od roku 1816 pilně studoval češtinu (hovořilo se německy), vydal Puchmajerův "Rýmownjk", a jako stoupenec slovanské vzájemnosti studoval ruštinu.

Zřízení české školy normální v Plzni. Jeho zásluhou je prosazení české obecné školy v Plzni. Poprvé 28. ledna 1817 ozvala se v Plzni oficiálně čeština jako vyučovací předmět. Prostřednictvím Antonína Jar. Puchmajera, tehdy faráře v Radnicích, seznámil se s předními vlastenci tehdejší doby. V posluchačích dojmavou výmluvností rozněcoval nejen lásku k řeči české, nýbrž je také povzbuzoval k básnění a posílal jejich pokusy do časopisů. Tak získal literaturu české několik horlivých spisovatelů jako byli J. J. Marek, J. P. Koubek, J. J. Kalina a j.

Vlastenecké aktivity. Zároveň začal s různými národními českými akcemi:

(1) Staral se o pořádání Českých her na ochotnickém divadle tamním. Podílel se na pořádání českých **divadelních představení**, recitačních a hudebních akademií, kde i sám účinkoval. První divadelní hry byly úpravy německých děl. Společně se Smetanou ze všech sil podporoval až do konce života (+1836) založené spolky. Stál také u zrodu Národního muzea v Praze.

(2) Cítil, že osvěta a vzdělání zlepší život prostého lidu a proto spoluzakládal v okolí Plzně **vzdělávací a čtenářské spolky**. Podílel se na založení první čtenářské společnosti v Čechách Puchmajerem v roce 1818 v Radnicích. Přibývalo dalších společností a J.V.Sedláček v Krameriových novinách dával podnět k jejich zakládání.

(3) **Oslavné básně.** Vlastenectví svému dával výraz v příležitostných básních při slavnostech dynastických a na oslavu vznešených osobností stavu velmožského i kněžského. Nejznámější

jsou: "Citové Čechů pro krále Františka I. při uvedení českého jazyka do vyšších škol" (1816); "Na Plzeň" (1818); "Óda za příčinou vydaného prohlášení o založení Českého Musea" (1818); "Vlastenec" (1820); "Hymnus na Alexandra I." (1823) atd. Mnohem větší význam než tyto drobnosti poetické měly však jeho spisy vědecké.

(4) **Přírodovědecká díla.** Vedle své buditelské a lidovýchovné činnosti sám psal a nejvýznamnější jsou jeho dvě přírodovědecká díla, napsaná česky. Jsou to "**Základové měřictvíj čili Geometrye**" (Praha 1822) podle Jungmanna "první v tom druhu kniha klasická" a "**Základové přírodnictvíj aneb fyziky a matematiky potažné neboli smjšené**" (I.díl Praha 1825 a II.díl Praha 1828 nedokončeno). (Poznámka: Dlouhé "í" se psalo jako "j"). Byl to první obšírnější pokus vzdělávat jazykem českým tyto obory vědecké a vytvořit terminologii českou v oboru matematiky a fyziky.

(5) **Historická a vlastenecká díla.** Z ostatních prací zasluhují zmínky: "Paměti Plzeňské" (1821); životopis Puchmajerův v "Rýmovníku aneb rýmovním slovníku" (1824), jež Sedláček tiskem vydal; "Zlomky z popsání cesty do Řezna" (»Č. C. M.« 1827), rozmanitá kázání a j. Kromě toho přispíval drobnými články odbornými do časopisů: »Rozmanitosti«, »Přítel mládeže« a »Č. Č. M.« Sedláček psal také historické obrázky z dějin Plzně, aby obrátil pozornost občanů na slavnou minulost města, a historická díla ze slavných období Čech. Sedláčkovo ryzí vlastenectví bylo očividné, ale ve své době už psal zastarale a konzervativně, takže byl kritizován i Jungmannovci. To mohla být příčina, proč ke sklonku života publikoval německy.

(6) **Celkové hodnocení.** Vlastenecká činnost Sedláčkova byla všestranná. »Nebylo tehdy předsevzetí a průběhu národnosti naší se týkajícího, v kterém by nebyl míval platného účastenství; jmenovitě co okolí plzeňského a západních Cech se dotýká, Sedláček svou neobyčejnou horlivostí, podnikavostí a obětovností byl času toho takřka osou, okolo níž vše, co se vztahovalo k naší věci národní, se otáčelo, k ní směřovalo a z ní vycházelo« (citace Rybička). Jeho zásluhy o probuzení národního vědomí v tehdy dosud poněmčené Plzni jsou mimořádné, také proto, že Plzeň zůstávala až do druhé poloviny 19.století sice česká, ale protihusitská a silně konzervativní. Byl přítelem J. Jungmanna a J.K.Tyla. Jana CHALOUPOKOVÁ nazvala Sedláčka "Plzeňským Jungmannem".

Výtky soudobých vlastenců. Sedláček neustal sice ve své horlivosti vlastenecké, přece však poslední léta psal více německy než česky, a posílal literární referáty, historická a topografická pojednání, básně příležitostné, biografie, nekrology do německých Časopisů (Hormayerova »Archivu«, Bäuerlova »Theaterzeitung«, »Morgenblatu«, »Wiener Zeitschrift für Literatur und Kunst« a j.). Když mu to přátelé vytýkali, omlouval se tím, že prý píše do novin německých jenom proto, »aby nás cizinci lépe poznali«. (Rybička, Přední křisitelé národa českého)

OSLAVA MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ

"Pozdrawenj Maryanských láznj při prwnjm gich spatřenj od Josefa Wogtěcha Sedláčka kanownjka Teplánského, doktora filozofie a profesora matematyky, pak jazyka literatury řecké a české na filozofickém včenj w Plzni.

Psáno w Maryanských láznjch 5.zářj 1819.

"Ljbám tebe, země svatá! - luno diwů věčnjch!
Patero an léčjcými praudy lidstwo pogjš,
Dechem božským neduhy a nemoc těla hogjš
tebe w sláwozpěwu hlásám - gmenem Čechů wděčnjch.

Tebau nemá nám být wina newděčnosti dána,
(Gakož bėdował tam wėsstec w Karolowých warech,
O gegichžto nikdo česky nepěl gesstě darech)
Gakbys nebyla snad w Čechách Čechům darowána."

(Vysvětlivky: g=j, j=í, ss=š, w=v)

CHALOUPOKOVÁ Jana: "Čeští premonstráti v Teplé a jejich účast na budování klášterní knihovny" - Ottův slovník naučný - články v Hamelíkách 1973-1989

K otázce majitelů hradu na Lazurové hoře

Zřícenina hradu VÝŠKOV se nachází 1½ km severně od Michalových Hor, na vysokém ostrohu Lazurového vrchu (650 m n.m.). Pod ním hluboko dole v údolí přítéká z východu KOSÍ POTOK a stáčí se do jižního směru. Nedaleko Tabákového mlýna přijímá zleva JILMOVÝ POTOK.

Lesní porost, houštiny i vysoký nános jehličí a větvoří zakryly hradní ruinu natolik, že upadla v zapomenutí. Neuvedla jej ve svém soupisu hradů ani důkladná badatelka českých hradů Dobroslava MENCLOVÁ¹ ani vynikající badatel August SEDLÁČEK².

Až dlouho po druhé světové válce začalo toto tajuplné místo přitahovat pozornost veřejnosti a na stránkách bulletinu správy Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les ARNIKA³ se rozvinula dosti dramatická diskuse o Lazurovém vrchu. Zřejmě pod vlivem této diskuse se objevilo poprvé i heslo "Lazurová hora" v soupisu západočeských hradů (1985)⁴. V této oficiální publikaci se uvádí mnoho nesmyslů. Z nich:

"Tvrz vznikla pravděpodobně v polovině 16. století na ochranu šlikovských stříbrných dolů (asi obdoba hradu Freudensteinu nad Jáchymovem) a s úpadkem dolování po třicetileté válce také zanikla."

Podle této dezorientující hypotézy by zdejší páni (plánští Šlikové) v 16. století museli mít na tvrzi nějaké leníky, jakési pány z Michelsbergu (Michalovy Hory). Po takových pánech "z Michelsbergu" se pak usilovně a samozřejmě marně pátralo. Střepové nálezy na Lazurové hoře pocházejí už ze 13. až 15. století. Zmatení plzeňští stařešinové-historici si při výkladu u tohoto hesla "usekli" pěknou ostudu a značně otřáslí kvalitou celé jejich - tehdy v roce 1985 tolik očekávané - západočeské publikace. Starší středověký původ tvrže nelze podle publikace vyloučit, vždyť teprve 1794 se zde připomíná zřícenina staré tvrže. Že by hrad zanikl za husitských válek to bylo pro plzeňské profesory nepředstavitelné.

Omluvou pro ně může být leda to, že již dříve zde došlo k omylům.

Marná pátrání po pánech "z Michelsbergu"

Už v minulosti historici bloudili a mýlili se jistě z toho důvodu, že Lazurová hora se zříceninou ležela na okraji jejich bádání a pozornosti.

Johann Gottfried SOMMER (1838)⁵ psal: "Asi ¼ hodiny od Michelsbergu lze spatřit na Lazurové hoře několik zbytků starého hradu, který měli ve vlastnictví ještě roku 1350 páni z Mi-

1) MENCLOVÁ Dobroslava: "České hrady", I. a II. díl, Svoboda, Praha, 1972

2) SEDLÁČEK August: "Hrady, zámky a tvrže království Českého", XIII. díl, Šolc a Šimáček, Praha, 1937, II. vydání, S. 196

3) ARNIKA, informační bulletin CHKO Slavkovský les Mariánské Lázně vyšla před lety řada článků o Lazurové hoře: "Expedice na Lazurovou horu", ARNIKA 4/1976, --- BUCHTELE Zdeněk: "Michalovy Hory a hrad?", ARNIKA 16/1980 --- ŠVÁBEK Vladimír: "Hrad na Lazurové hoře", ARNIKA 19/1981 --- BUCHTELE Zdeněk: "Komu vlastně patřil hrad na Lazurové hoře", ARNIKA 8/1984 --- MILER Josef - ÚLOVEC Jiří: "Komu vlastně patřil hrad na Lazurové hoře - kritika", ARNIKA 12/1985.

4) BĚLOHLÁVEK Miloslav a kol.: "Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. Západní Čechy", Svoboda, Praha 1985 (s. 181, 499). Autorská ostuda u hesel "Lazurová Hora" a "Výškov" se týká bohužel celá hlavní redakce, v čele s předsedou univ. profesorem Zdeňkem FIALOU, DrSc. a členů redakce: univerzitního profesora Ladislava HOSÁKA, DrSc., docenta Jakuba PAVLA, DrSc., dr. Josefa JANÁČKA, DrSc., Ludvíka KOTKA a vedoucího autorského kolektivu dr. Miloslava BĚLOHLÁVKY. Autoři bohužel už nestihli opravu, neboť v době prvního vydání své knihy byli všichni už po smrti (s výjimkou Janáčka a Bělohlávky).

5) SOMMER Johann Gottfried: "Böhmen, Pilsner Kreis, VI. Band", Praha 1838, S. 221

chelsbergu." Nadšený vlastivědník SOMMER byl přesvědčen, že hrad stavěli nějakí blíže neurčení páni "z Michelsbergu" (Michalovy Hory) ve 14.století. Tento jeho omyl pak trápil vlastivědníky více než stopadesát let.

Proč omyl ? Michalovy Hory i se svým názvem totiž vznikly až počátkem 16.století. A byly založeny prostými německými horníky. **Páni "z Michelsbergu" v těchto místech nikdy neexistovali!**

Známý historik **Adalbert DANZER (1847)**⁶ z Mariánských Lázní respektoval SOMMERA, kterého znal jako profesionálního odborníka, i s jeho mýlkou, když psal:

"Podle získaných soukromých zpráv prý stával na Lazurové hoře hrad, který měli ve vlastnictví páni z Michelsbergu, a z nich jakýsi Petr z Michelsbergu. Ze stejného pramene mám zprávu, že tato tvrz, z níž se tu nachází ještě zbytky, byla prý zničena husity."

Historik **Georg WEIDL (1896)**⁷ psal ve stejném smyslu v plánské vlastivědě:

"Na Lazurové hoře se ještě dnes nacházejí velmi nepatrné zbytky zdí, které pocházejí z hradu, který drželi ještě ve 14. století páni z Michelsbergu; zbytky hradu byly ještě v roce 1788 zřetelné, ale v roce 1845 bylo možno spatřit již jen dvě základní hradní zdi ve směru k Pístovu.

Páni z Michelsbergu, kteří měli tento zámek v majetku ještě roku 1350, měli být zakladateli stejnojmenného městečka Michelsberg. Toto první usídlení velmi pravděpodobně provedli němečtí horníci." Také Weidl respektoval Sommera i s jeho mýlkou, ale přitom se musel nějak vyrovnat s tím, že Michalovy Hory založili až němečtí horníci.

Ve stejné knize se připomíná **Friedrich Alexandr HEBER (1845)**⁸ a jeho pověst o místě:

"Na té straně je jeden velmi hluboký liščí brloh, v jehož blízkosti lze tušit podzemní klenutí, které má být naplněno poklady. Vypráví se, že na tom místě kdysi pracoval jakýsi muž z Michalových Hor. Zabýval se lámáním kamene, když tu náhle za sebou uslyšel nějaký dutý hlas, který třikrát zavolal žalostným tónem jeho jméno. Podíval se doprava, doleva, před sebe i za sebe, ale neviděl v blízkosti živé duše. Obcházíje okolo trosek hradní tvrze, volal, kdo na něho volá? Ale nikdo mu neodpověděl. Tu ho ovládl panický strach a spěchal v úprku do Michalových Hor, kde dostal vysokou horečku a příštího dne byl nebožtíkem."

Ani náš slavný **Michl URBAN (1884)**⁹ se neodchýlil od SOMMERA a naopak ještě vybájl pány z Michelsbergu jako zakladatele kostela:

"Pověst vypráví, že v šerém dávnověku stávala na Lazurové hoře tvrz, která patřila pánům z Michelsbergu, tito prý nechali postavit kapli sv. Michala tam, kde dnes stojí kostel."

A tak se dědí po generacích místopisců Sommerův omyl, kterému se nevyhýbají ani pozdější čeští místopisci jako **Jan ORTH a František SLÁDEK (1870)**¹⁰.

Naproti tomu slavný český badatel o hradech **August SEDLÁČEK** - jakoby tušil jakýsi zmatek v souvislosti s "Michlšperkem" - napsal ve své knize pouze lakonicky: "*Na Lazurové hoře za Michlšperkem prý stával hrad. Z pamětí o něm není nic známo.*"

6) DANZER Adalbert: "Topographie von Marienbad als Führer im Curorte selbst und in dessen Umgebungen", Lipsko 1847, S. 228

7) WEIDL Georg - URBAN Michael - HAMMER Ludwig: "Heimatkunde des politisches Bezirk Plan", Planá 1896, S. 348

8) HEBER Friedrich Alexander: "Böhmes Burgen, Vesten und Bergschlösser, III.Band", Praha 1845, S. 327

9) URBAN Michael: "Notizen zur Heimatskunde des Gerichtsbezirkes Plan, Ein Beitrag zur Geschichte Deutschböhmens", Tachov 1884, s. 40

10) ORTH Jan, SLÁDEK František: "Topograficko - statistický slovník Čech", Praha 1870

August SEDLÁČEK¹¹ je velkou autoritou v popisech českých hradů a jeho výrok byl brán jako principiální. Na dlouho rozhodující v diskusích o Lazurové hoře na stránkách ARNIKY lze dnes ještě číst takový nesmysl, že "na ostrohu byla vápenka a žádný hrad".

Ale člověk nemusí být ani profesionální archeolog, když se vyškrábe na strmý vrchol ostrohu, aby spatřil v terénu hradní příkop a zřetelné zbytky zdiva hradu! Vysvětlení je jednoduché - SEDLÁČEK totiž toto místo nikdy nenavštívil a vycházel jen z archivních pramenů.

Dnes už víme, že zašlý hrad na Lazurové hoře, postavený na velmi úzkém ostrohu, byl značného stáří. Téměř před 600 lety - za husitských válek - byl rozvrácen a už nikdy neobnoven. Potom ovšem nemohl nalézt August SEDLÁČEK žádnou zprávu o "pánech z Michelsbergu" prostě proto, že **takoví páni prostě neexistovali!**

Velká pomoc kronikáře Vojtěcha Válka

Hornická obec Michalovy Hory (Michelsberg) byla založena počátkem v 16. století¹². Když přišli němečtí horníci, hrad na Lazurové hoře už ležel dávno v troskách. Proto, když vystoupil v diskusi v ARNICE michalohorský kronikář a velký znalec historie Michalových Hor, ředitel v důchodu **Vojtěch VÁLEK**¹³, popřel tvrdě existenci pánů "z Michelsbergu", protože o takových pánech není ani stopy v kronikách ani v archivech.

Odkud tedy vyšla ona mylná zpráva? Jejím původcem byl ještě čtyřicet let před Sommerem jiný místopisec - **Jaroslav SCHALLER** (1788)¹⁴. Napsal doslova:

"Michelsberg, nicht ferne von dannen trifft man ein verfallenes Schloss an gleiches Namens, welches die Herren von Michelsberg noch 1350 im Besitze hielten." (Michalovy Hory, neda-leko kterých se nachází zámek stejného jména, který ještě v roce 1350 měli v majetku páni z Michalových Hor.)

A v poznámce SCHALLER uvedl převzatý literární pramen "Pelzes Vita Caroli IV. Erster Theil". Ale v tomto odkazu se píše o jiných pánech z Michelsbergu, a sice o pánech **z Michalovic (Michelsberg) na Jizeře na Mladoboleslavsku**. Také tato obec se totiž v němčině nazývá Michelsberg. A tento rod založil Beneš, syn Benešův (1217-1222), jak píše skvělý historik Friedrich BERNAU.¹⁵

Tuto mylnou informaci žíznavě převzala romantická doba 18.-19. století, při čemž využila jména Beneš i letopočet 1350. To vše se však týká mladoboleslavských pánů z Michelsbergu.

Nejvyšší purkrabí Beneš († 1354) nechal svému synovi Benešovi roku 1350 své majetky "*auf Michelsberg, Brandeis, Scharfenstein und Auscha*".

Ve stejném duchu považoval - zaplať Pánbůh - **J. KUMPERA (1981)**¹⁶ zprávu J. SCHALLERA za zjevný omyl doby nekritického romantismu.

11) SEDLÁČEK August: "Hrady, zámky a tvrze království Českého, XIII. díl", Šolc a Šimáček, Praha, 1937, II. vydání, s. 196

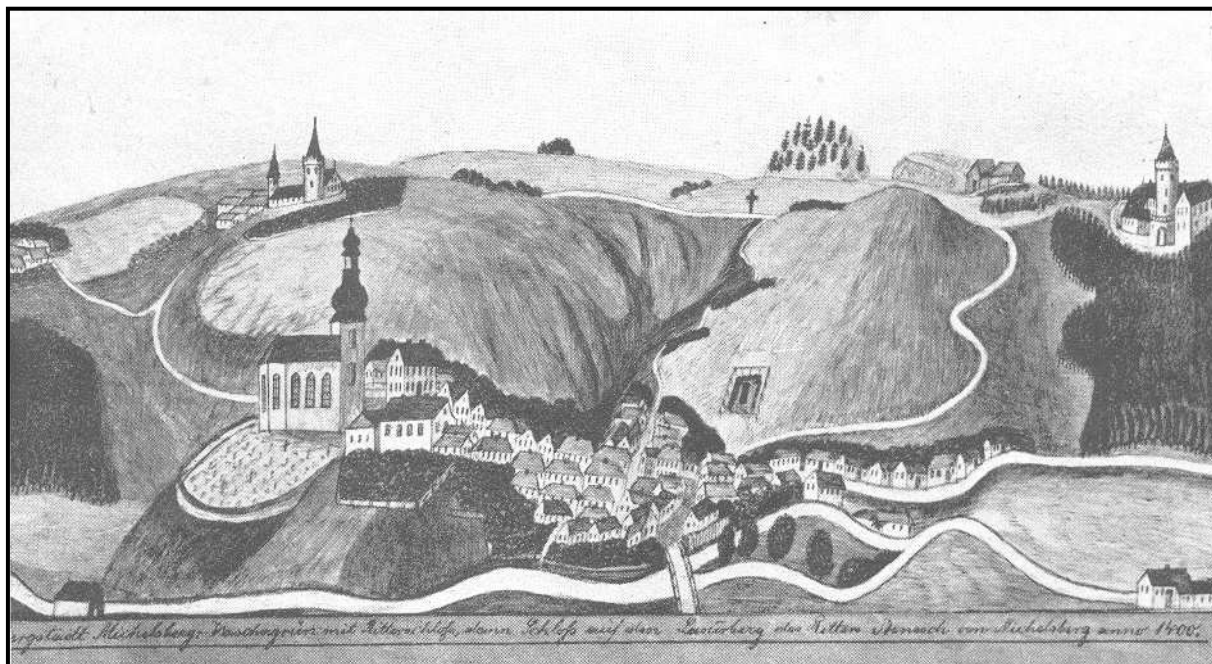
12) Už v roce 1836 Kašpar STERNBERG potvrzoval, že "podle hornického privilegia z roku 1515, vydaného císařem Ferdinandem pro plánské pány vysvítá jasně, že první hornická díla tu mohla být založena teprve v 16. století" ("Umrisse einer Geschichte der böhmischen Bergwerke", Praha 1836)

13) VÁLEK Vojtěch: "K topologii Tachovska", Sborník Tachovského muzea č. 11/1973, Tachov, s. 11 - 16

14) SCHALLER Jaroslav: "Topographie Böhmens. Pilsner Kreis, IX.Band" Praha 1788, s. 180

15) BERNAU Friedrich: "Studien und Materialien, Specialgeschichte und Heimatskunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren", Praha 1903, S. 234, 612, 655

16) KUMPERA J.: "Michalovy Hory a hrad - závěr diskuze nebo začátek?", ARNIKA č. 18/1981, s. 205-206

Obrázek 4. Zirwick v plánském adresáři 1926 otiskl kresbu "Bergstadt Michelsberg" s romantickými kresbami: vlevo neexistujícího rytířského zámku ve Waschgrünu (Vyškov), vpravo zámku na Lazurové Hoře chybného "rytíře Beneše z Michelsbergu".

Pokračování Schallerovy "zmýlené" ještě po druhé světové válce

Nové české obyvatelstvo po roku 1945 se začalo zajímat o Lazurový vrch až počátkem šedesátých let 20.století¹⁷. V sedmdesátých letech zájem vzrostl a v tisku vyšla řada mylných zpráv o hradu v souvislosti s mylně uváděnými majiteli¹⁸. Vycházelo se také z Zirwickovy německé regionální publikace z roku 1926, v níž se splétaly romantické představy o okolních hradech, fakta s omyly i přání německých autorit¹⁹.

Existenci středověkého hradu na Lazurovém vrchu v bulletinu ARNIKA nakonec potvrdili jednoznačně Pavel ŠEBESTA z Chebského muzea, V. ŠVÁBEK²⁰ i J. KUMPERA z Pedagogické fakulty z Plzně. Jak to však je s majiteli hradu?

Slavný rod pánů z Výškova

V posledních deseti letech jsme mnohokrát procházeli terénem i písemnými prameny, v nichž jsme shromažďovali všechny majitele obce v minulosti. Roku 1983 byla vyslovena úvaha²¹, zda na hradě neseděl dočasně (roku 1319) loupeživý rytíř Arkleb z Tisové, o němž

17) KUNDRÁT František Xaver: "Lazurová hora" - zpráva z r. 1963 a BIRNER Zdeněk: "Západočeská lázeňská oblast", Praha 1964, s. 185 aj.

18) BUCHTELE Zdeněk: "Hrad rytíře Beneše na Lazurovém vrchu kol. 1400", HAMELIKA - oběžník vlastivědného kroužku KaSS Mariánské Lázně č. 5/1977, s. 19; BUCHTELE Zdeněk: "Michalovy Hory a hrad?", ARNIKA č. 16/1980, s. 152-153

19) ZIRWICK: "Adressbuch-Heimatkunde-Führer-Sagenschatz für den politischen Bezirk Plan-Weseritz", Planá 1926; zde jsou nesmyslné kresby hradů Michelšperku a Výškova

20) ŠVÁBEK Vladimír: Hrad na Lazurové hoře, ARNIKA č.19/1980, S. 221-225

21) ŠVANDRLÍK Richard: "Historie Dolního Kramolína", Kulturní přehled KaSS Mar. Lázně, č.10/1983, s. 31

August SEDLÁČEK uváděl, že se násilně zmocnil v Dolním Kramolíně tvrze tepelského kláštera. Zde šlo o tepelskou tvrz ležící přímo v obci Dolní Kramolín - dnešní dvůr nad Kosím potokem. Vůbec v údolí Kosího potoka bývalo mnoho hrádků a tvrzí. Je to důkaz, že byla krajina osídlována proti proudu Kosího potoka, ve směru od Svojšína a Třebele.

Konečně stopa u Urbana

Zajímavou informaci uvádí **Michl URBAN** (1884) o obci "Waschagrün - Výškov". URBAN psal: "Tato obec byla pravděpodobně založena německými horníky, bývala však panským sídlem. Hrad, který tu měl stát ještě před husitskými válkami a za těchto válek byl zničen, měl patřit pánům z Michelsbergu. Hrad měl mít jednu velkou a jednu menší věž a měl stát na místě dvorce čp. 26. Podle pověsti mívala ves původně pouhých pět dvorů." Jak bylo u URBANA běžné, podtrhoval především německé založení německými horníky, avšak celá jeho zpráva má pravdivé jádro.

Podle URBANA k Výškovu patřil hrad, měl jednu velkou a jednu menší věž, byl zničen za husitských válek a ves měla pouze pět dvorů. To vše je pravdivé, ale jedná se o hrad na Lazurovém vrchu!

Lazurový vrch a ruina leží na katastru Výškova. Ale to byl katastr kdysi obrovský a dodnes sahá až k údolí Kosího potoka pod Lazurovým vrchem. Vždyť zdejší Tabákový mlýn leží ještě na katastru Výškova a má čp. 33. Když vznikly v 16.století Michalovy Hory, "ukrojily" z obrovského katastru starobylého Výškova pouhých 181 hektarů, kde se těžilo.

Hrad měl být u dvorce čp.26, ale tento dvorec v dnešním Výškově neexistuje a ani nikdy nebyl! Adresář Výškova z roku 1926 má podivuhodný problém: ve Výškově vůbec celá řada popisných čísel, a to čp. 19, 20, 23, 24, 25 a 26. Šlo o šest prastarých dvorců, které kdysi stávaly v blízkosti Lazurového vrchu a hradu. Zde v terénu skutečně nacházíme různé terasy a stopy sídel.

Anebo obec Výškov (dříve též Vejškov) mohla ležet jako příhradí u hradu, zvláště když URBAN potvrzuje, že měla jen několik dvorců.

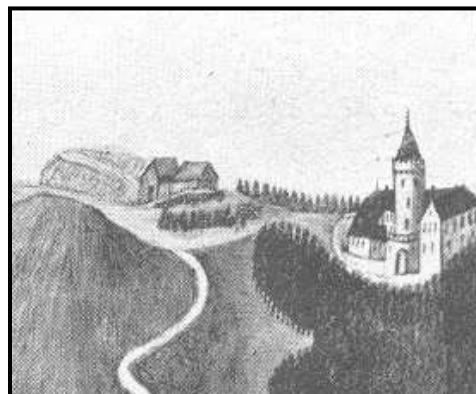
Naopak dnešní Výškov alias Waschagrün skutečně založili (jak by Michl URBAN živě souhlasil) němečtí horníci, kteří sem přišli v 16. století. Tehdy také vzniklo **nové jméno Waschagrün**. Ještě na vojenské mapě z roku 1782 vedla hlavní cesta na katastru od hradu do dnešního Výškova, ležícího 2 km na jihozápad.

Jestliže neznáme žádné pány z Michelsbergu, máme až podezřele mnoho zpráv z těchto lokalit o **pánech z Výškova**.

Eduard SENFT²² psal, že nejstarším známým pánem této krajiny byl jakýsi "Viscov", sedící na hradě "Viscov".

Michl URBAN (1884) v již uváděné publikaci připomínal, že páni z Výškova byli příbuznými pánů z Volfštejna a ze Svojšína, odkud byli jejich předkové. a tito páni roku 1251 vlastnili sousední Boněnov!

Friedrich BERNAU popisoval erb pánů ze Svojšína jako erb s příčnými červenými a stříbrnými pruhy a s helmicí. Měli stejný erb jako jiní jejich příbuzní, páni ze Šontálu. Hrad Šontál (dnes Krásné údolí) stával v údolí pod hradem Volfštejn u Černošína.

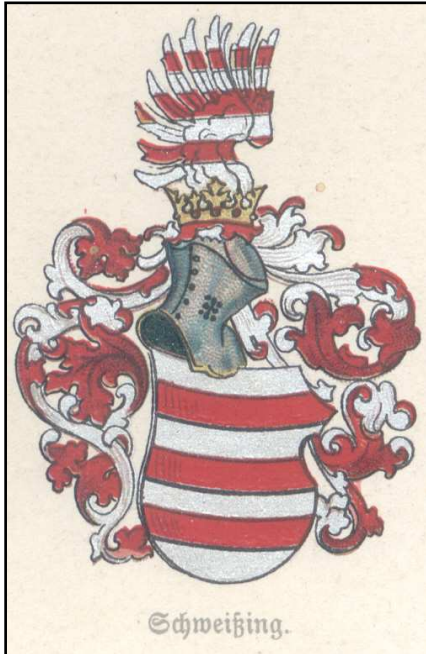

**Obrázek 5. Hrad Výškov na Lazurové hoře měl poblíž několik sel-
ských dvorců.**

²²⁾ SENFT Eduard: "Geschichte der Herrschaft und Stadt Plan in Böhmen, I. díl", Planá 1937, II. přepracované vydání

Další jejich příbuzní, páni z Volfštejna a páni z Výškova, si později pozměnili rodový erb tak, že místo pruhů používali v erbu vlčí hlavu v červeném poli.

Avšak ještě roku 1406, kdy už měli nový erb, prý bratři Vilém a Beneda z Volfštejna používali původního erbu s třemi červenými a stříbrnými pruhy. Friedrich BERNAU považuje příbuzenství pánů ze Svojšína, z Třebele, z Volfštejnu, ze Šontálu a z Výškova za nepochybné. Není proč tomu nevěřit.

Obrázek 6. Erb pánů ze Svojšína - předků Vyškovců.

tera (tj. od roku 1197) neznáme žádnou listinu o odkoupení Výškovíc klášterem, podobnou té, která se týká získání Dolního Kramolína klášterem v roce 1228.

Z uváděných pramenů Friedrich BERNAU, Antonín PROFOUS i August SEDLÁČEK uvádějí jména Výšek a Vyšemír (1237-1251), August SEDLÁČEK nadto v roce 1272 uváděl ještě Svatomíra z Výškova a spolu s BERNAUEM v roce 1282 cituje "Magnus, Hohold a Vyšemír, řečení Výškové". Na chotěšovské listině z roku 1291 je podepsán "Albertus de Wyscow". Ze 14. století chybí zprávy.

August SEDLÁČEK psal o počátku 15. století zde: "Jak se zdá, seděl na zdejší tvrzi Výškov roku 1406 Machek, jenž tehdy přiměřil s Bavorsy učinil a ještě roku 1413 žil..." - a připomíná v této krajině v této době ještě Vyntíře z Výškova. O tom, kde však stála tvrz Výškov, Sedláček nepíše ani neví.

Pány ze Svojšína a z Výškova zastihujeme společně podepsané na některých listinách.²³ Na listině z 12. dubna 1237, podle níž daroval český král Václav I. klášteru Teplá nějaké majetky v obci Klapý, podepsáni jsou mezi svědky "Beneda, Styborius, Ulricus de Zweisin" (Svojšínští) a vedle nich "Wisco et Wissemirus fratres de Wiscov" (Vyškovští bratři). To byli zřejmě v té době i sousedé kláštera Teplá z boněnovské (Svojšínští) a z výškovské strany (Vyškovští). Na tepelských listinách nalezneme častěji pány ze Svojšína, např. listina z 8. června 1232 uvádí mezi svědky "Cstibor de Zweisin, Ulricus, filius Cstibur"; listina z 28. června 1232 "Beneda, Ulricus, Wicemilus, Stibur de Sueisin".

Antonín PROFOUS uvádí na listině z roku 1251 mezi svědky jména "Wissemirus cum fratre suo Wiskone de Weisskouic" a vedle těchto bratrů je i "Ulricus de Trebel".

Výšek se svým bratrem Vyšemírem jsou v letech 1237-1251 prvními známými pány na hradě Výškov na Lazurovém vrchu. Nepochybně i starobylá obec - sousední Výškovice, 2 km severovýchodně od hradu, byla založena Výškovci a podle nich pojmenována. V roce 1273 však už obec patřila klášteru Teplá.

Avšak z doby existence kláš-

Obrázek 7. Původní erb pánů z Volfštejna a příbuzných pánů z Výškova

³⁾ PROFOUS Antonín - SVOBODA Jan: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, díl IV. S - Ž, ČSAV Praha, 1957, s. 674 - 675

Vojtěch VÁLEK připomínal, že pán z Výškova jako jeden z mála pánů této krajiny přidal svou pečeť na protestní listinu českých pánů proti upálení Mistra Jana Husi.

Tím pak mohl být buď Racek z Výškova (připomínán 1420 Antonínem PROFOUSEM) anebo Machek z Výškova, který nedlouho předtím bojoval s Bavorsy.

Jestliže se uvádí, že hrad Výškov byl za husitských válek rozvrácen, pak spíše než husity toto bylo provedeno katolickou stranou. Starý husitský hrad na Lazurovém vrchu mohl být zničen stejně tak jako stará prohusitská osada Poříčí na Kosím potoce, ležící nedaleko pod hradem, či sousední boněnovský hrádek Hradčín - buď českou katolickou stranou nebo katolickým bavorským vojskem.

Na místě osady Poříčí vzniklo až v 16. století hornické městečko Michalovy Hory, zatímco hrádek Hradčín už nebyl nikdy obnoven. Český živel v této části západních Čech byl nepochybně husitský, třebaže přímé písemné doklady o tom sotva nalezneme a musíme vycházet z nepřímých hypotéz.

Antonín SEDLÁČEK uváděl i po husitských válkách v kraji **řadu pánů z Výškova**: 1437 to byli **Mikuláš, Vyšemír a Albík Výškové**; 1465 držel Výškov jakýsi **Racek z Výškova**, snad syn husitského pána hradu Racka. Brzy nato byla ves prodána k panství Planá.

Friedrich BERNAU uváděl **jiného Racka z Výškova** (1415-1463) jako pána **na Cerhonicích a Nezamyslicích**. Jeho současníkem byl Hohold z Výškova (1457) a **Jan z Výškova**, který **poprvé v roce 1451 použil příjmení Měsíček**. Od těch doby výškovští páni používali tohoto příjmení.

Synové Jana Měsíčka z Výškova byli **Václav, Jan a Zikmund vlastnili Dolany u Klatov** (až do roku 1631). Z nich Zikmund měl pět synů Výškovců - **Dietricha, Heinricha, Niklase, Dionýsa a Zachariáše**. Z nich Dietrich vlastnil roku 1564 Sulislav a roku 1570 Touškov, ale ještě za svého života je prodal.

Marie DOSKOČILOVÁ²⁴ uvádí k roku 1615 majitele Dolan **Bořivoje Měsíčka z Vejškova**. Byl prý roku 1623 odsouzen k manství, ale léno nepřijal, protože Dolany byly zadluženy nad svou cenu a léno mu bylo prominuto. Roku 1631 prodal Dolany Rudolfovi Čejkovi z Olbramovic (šlo o menší zboží s 31 poddanými). **Rod Měsíčků později zcela zchudl** a v Čechách vymřel roku 1757 Václavem Janem Měsíčkem z Výškova.

Jiný člen rodu, **Radslav Měsíček z Výškova, se přidal po Bílé Hoře k švédskému vojsku** a s ním odešel roku 1623 do ciziny. Sloužil ve švédské armádě jako důstojník a po třicetileté válce se usadil v Brandebursku. Když přišli v roce 1866 do Prahy prusí vojáci, byl mezi nimi a zemřel tu pruský hejtman Měsíček z Výškova. Je pochován na malostranském hřbitově. Jak

uváděl Michl URBAN (1884) a později August SEDLÁČEK (1937!), páni **Měsíčkové z Výškova nadále žili v Prusku a uchovali si v erbu vlčí hlavu v červeném poli!** Byla (či dosud je) to poslední větev nejen Vyškovců, ale celého slavného rodu českých pánů ze Svojšína, z Volfštejna, z Třebele, když jiná, po staletí přežívající větev pánů ze Šontálu, vymřela roku 1877 Fridrichem Zádubským ze Šontálu.

Přestože naše pátrání po pruských Měsíčcích z Výškova jsou už po desítky let v Německu bezvýsledná, nelze vyloučit, že se jednou podaří najít zprávy o nich nebo dokonce živé potomky. Ještě na podzim 1944 totiž navštívil "Mesiczek von Wysskow", který přijel z Pruska na léčení do Mariánských Lázní, s pronajatým koňským povozem Lazurový vrch a kočímu prozradil, že hrad založili jeho předkové. To je poslední zpráva o nich.²⁵

Název obce se objevuje v českém tvaru naposledy roku 1547 (Weysskow - čti Vejškov) a naopak německý název Waschagrün se poprvé objevuje po roce 1550 přibližně stejně jako

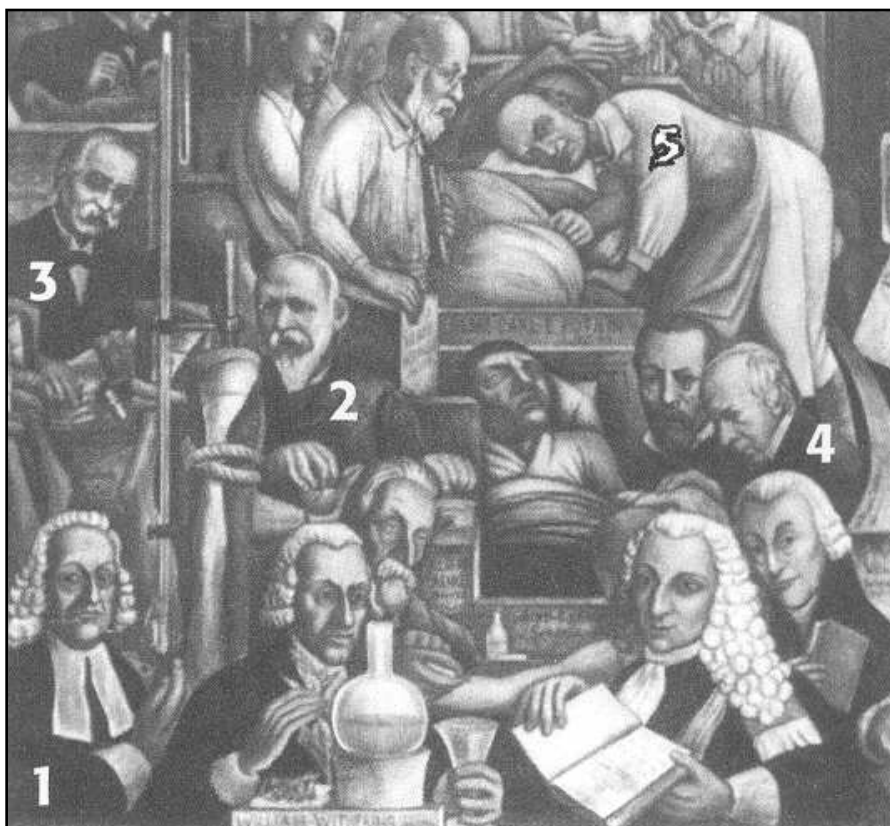
24) DOSKOČILOVÁ Marie: "Berní rula - 23 - kraj Plzeňský, I. díl", SPN Praha 1952

25) ŠVANDRLÍK Richard: "Podivná návštěva na ruině Vyškov v roce 1944" - HAMELIKA, vlastivědné materiály č. 4/1997 z 29.dubna 1997

koní měřil v karotidě vleže přímo pomocí trubice U. Zjistil, že při krvácení tlak klesá a puls se zrychluje, zatímco při vzestupu tlaku se puls zpomaluje. Uzavřel, že tvar krevního řečiště se může měnit. To byl objev geniální. Krevní tlak považoval za "sílu". Přímé měření krevního tlaku se provádělo v 19. století i u lidí, avšak otevření tepny bylo dlouho považováno za nebezpečné a zkoušely se jiné metody.

Teprve definice krevního tlaku jako laterálního tlaku sloupce krve na cévní stěnu umožnila neinvazivní přístup. Vývoj měření tlak zabral celé 19 století.

Rakušan **Karl von BASCH** (1837-1905) osobní lékař arcivévody Maximiliána v Mexiku, inspirován pletysmografickou metodou kladl nad *avenu radialis* gumový polštářek, naplněný

Osobnosti v této medicínské oblasti: 1 - Stephen Hales, 2 - Karl von Basch, 3 - Victor Pachon, 4 - Traube, 5 - P.E.C. Potain

vzduchem nebo vodou, a spojený s manometrem. (Viz obrázek postava 2.)

S podobnou metodou pracoval **P.E.C. POTAIN** (Viz obrázek - postava 5.). Jiný Francouz **Victor PACHON** (1867-1939). Baschovu metodu modifikoval, užil vzduchem plněný vak, obkružující zápěstí. (Viz obrázek postava 3.)

Byl to Ital **Scipio RIVA-ROCCI**, který jako první v roce 1896 předvedl metodu gumové manžety. upevněné kolem paže, kde se plní a vypouští vzduchem pomocí balónku a je spojena se rtuťovým sloupcem manometru anebo s aneroidem

(von Recklinghausen). Vznikl **sfygmomanometr** dodnes užívaný. Zpočátku se zjišťoval pouze systolický krevní tlak **palpační metodou**. Až v roce 1905 ruský chirurg **N.S.KOROTKOV** zavedl **metodu auskultační** (odposlechovou).

K renesanci přímého měření tlaků došlo v hemodynamickém období kardiologie v 60. a 70. letech 20 století, a zakotvilo v katetrizačních laboratořích na jednotkách intenzivní péče a na operačních sálech.

Autor: Prof.MUDr. Josef ŠTEJFA CSc. in Cardio-Akademy

#####

Hamelika, vlastivědný časopis z Mariánskolázeňska. Připravil Ing. Richard Švandrlík, Mariánské Lázně. Číslo 3. z 15. dubna 2006. Pořadové číslo 359. (od roku 1973) XXX. ročníku vlastivědných materiálů HAMELIKY (2006). E-mail: svandrlík@hamelika.cz

#####

Padesát současných nejčastějších křestních jmen v Česku (2005)

Pořadí	Jméno	Četnost	Pořadí	Jméno	Četnost
1	JIRÍ	328884	1	MARIE	385985
2	JOSEF	294405	2	JANA	276123
3	JAN	293121	3	ANNA	164362
4	PETR	267601	4	EVA	163238
5	JAROSLAV	223442	5	HANA	152215
6	PAVEL	207300	6	VĚRA	140109
7	MIROSLAV	176337	7	LENKA	116662
8	FRANTIŠEK	176215	8	ALENA	111924
9	MARTIN	164534	9	JAROSLAVA	101920
10	ZDENĚK	152742	10	LUDMILA	99583
11	VÁCLAV	152582	11	PETRA	98716
12	TOMÁŠ	146668	12	KATEŘINA	95623
13	KAREL	135363	13	HELENA	90548
14	MILAN	119532	14	LUCIE	90275
15	MICHAL	108286	15	ZDEŇKA	85415
16	VLADIMÍR	105849	16	JITKA	82159
17	LADISLAV	90754	17	JARMILA	80590
18	STANISLAV	78311	18	MARTINA	77724
19	LUKÁŠ	73470	19	JIRINA	76979
20	DAVID	71644	20	BOŽENA	72261
21	ANTONÍN	67301	21	IVANA	70203
22	ROMAN	65951	22	VERONIKA	67713
23	JAKUB	60189	23	MICHAELA	64975
24	RADEK	54386	24	VLASTA	64769
25	ONDŘEJ	48422	25	MONIKA	59558
26	MAREK	47216	26	DAGMAR	56013
27	MILOSLAV	46474	27	MARCELA	55934
28	JAROMÍR	37760	28	LIBUŠE	53586

29	DANIEL	37028	29	DANA	52568
30	OLDŘICH	35490	30	ZUZANA	52409
31	RUDOLF	34511	31	RŮŽENA	52259
32	VLASTIMIL	31815	32	MARKÉTA	52107
33	JINDŘICH	31511	33	MARTA	50130
34	ALEŠ	31151	34	IRENA	47410
35	LIBOR	31024	35	MIROSLAVA	46649
36	VOJTĚCH	30185	36	TEREZA	44038
37	MILOŠ	30132	37	PAVLA	42440
38	LUBOMÍR	29038	38	OLGA	41131
39	BOHUMIL	26870	39	MILADA	38849
40	IVAN	26175	40	IVETA	36132
41	FILIP	23165	41	BARBORA	36045
42	LUBOŠ	22755	42	ANDREA	35576
43	ROBERT	21875	43	ŠÁRKA	35142
44	ALOIS	18924	44	ZDENKA	34802
45	PATRIK	17993	45	BLANKA	34748
46	BOHUSLAV	17928	46	PAVLÍNA	34471
47	IVO	17840	47	ELIŠKA	31877
48	ROSTISLAV	17638	48	RENATA	31099
49	RADIM	17472	49	KRISTÝNA	29668
50	RICHARD	16926	50	MILOSLAVA	29153

Zaniklá klášterní pila v lesích v údolí nad Lesním pramenem, nazvaném později podle tepelského opata Maxmiliána Antona LIEBSCHE (opatem 1867 - 1880) "Maxovo údolí" (Maxthal). Z pily se potom stala kavárna stejného jména MAXTHAL. Od roku 1945 kavárna LUNAPARK a za socialismu na mapách bývalo "Marxovo údolí" Omylem.

